

Kdor se sploh zanima za bitje in življenje človeka, bo vedno s pridom in dobičkom čital članke psihologične vsebine. Posebno pa je to dandanes neizogibno potrebno za vzgojitelje in učitelje, kajti le tako bodo prav razumevali svoje ljudi.

Bratina.

Splošni pregled.

Slovenski zemljevid „Matice Slovenske“. Ves zemljevid bo 91 cm širok in 125 cm dolg ter izide v 4 listih. Dobiti ga bo ali enostavno na papirju ali napetega na platno. Glede napetega na platno je razločevati troje: *a)* vsak izmed 4 listov je nalepljen na dobro, sivkasto platno in razdeljen v 16 delov (torej zložljiv, v žepnem formatu); *b)* vsi 4 listi se prilepijo skupaj na močno, belo platno, toda tako, da se da ves zemljevid zložiti v 4 dele (zemljevid bi se dal obesiti); *c)* vsi 4 listi se prilepijo skupno na močno, belo platno kot celota; vsak zemljevid dobi zgoraj in spodaj ličen lesen rob in obešalo. Napetje stane: sub *a)* 2 K 52 h (za vse 4 liste), sub *b)* 3 K, sub *c)* 3 K 90 h. — „Matica Slov.“ prosi p. n. gg. poverjenike in naročnike zemljevida sploh, da bi ji z naročilom obenem blagovolili javiti, ali in kako naj se poedinim zemljevid prilepi. Kdor pošlje le 5 K (ozir. ako ni matičar, 6 K), dobi zemljevid enostavno na papirju; na to se opozarjajo zlasti oni, ki so že naročili zemljevid in doposlali 5 K. Na naročila se ne ozira, ako se obenem ne pošlje denar.

Družba sv. Mohorja v Celovcu nam piše: „Vsled večjega dela v tiskarni in ker je izvršila vse knjigoveško delo v lastni, povečani in z novimi stroji opremljeni knjigoveznici, je dogotovila družba malo pozneje kakor lansko leto letošnji književni dar za svoje člane. Vendar bodo društveniki prejeli knjige tako zgodaj, kakor je bilo v navadi prejšnja leta. Ko jih bosta zima in dolgi večer zbirala na klopi ob topli peči in ob čedni mizi v kotu sobe, bodo že lahko črpali zdravo hrano za glavo in srce iz novih knjig, ki jim je bodo prinesle letos za stari dve kroni precej več kakor druga leta. Razpošiljanje knjig se prične prihodnji teden; najprej jih prejmo najoddaljenejši člani — v Ameriki, Afriki in Aziji — za njimi najbližji — Korošci — potem pa 1. člani v raznih krajih zunaj slovenske zemlje; 2. poreška, krška in senjska škofija; dalmatinske in bosenske škofije; djakovska, zagrebška in ogrske škofije; sekovska in videmska; 3. ljubljanska; 4. goriška; 5. tržaško-koprška; 6. lavantinska škofija. Celovski in vsi člani, ki prejemajo knjige naravnost v tiskarni, naj pridejo čimprej ponje, da nam ne bodo delale predolgo napotja v itak tesnih naših prostorih. — Vse književne pošiljatve spremlja naša iskrena želja: Daj jim Bog obilo svojega blagoslova!“

Metrični vzori Prešernove podknice „Luna sije“. — Obče priznana za sluga prof. Murka je, da je pokazal na zvezo nemške in slovanske romantike in to zvezo tudi utemeljil (*Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik*). Vzbudil je obilo mladih moči, ki so [mu] sledile na začrtani poti. Manjka nam pa sistematičnega dela, ki bi osvetljevalo zvezo nemške romantike z dobo naše slovenske, a pričakujemo ga iz peresa prof. Murka samega in gotovo

bomo videli v drugem zvezku njegove „Südslavische Literatur“ (Amelang, Lipsko) plodove njegovih raziskavanj. Posamezne črtice o takih stikih, specialno glede Prešerna, pa nam je Murko že podal v „Mislih k Prešernovemu životopisu“ (Zvon 1901, str. 130.). Dokazati se da, da so posebno v formalnem oziru vplivali na Prešerna A. W. Schlegel, Brentano, Chamisso, Rückert in Uhland. Kot primer, kako je Prešeren ravno svoje pesterne metrične oblike povzel od njih, nam navaja Murko znano „Luna sije“. Sodi, da je posnel obliko po Brentanovi „An eine Kranke“. Ta oblika je ~~pa~~ samo ~~podobna~~, ne pa čisto enaka Prešernovi:

Bleibt nur stille,
Gottes Wille
Hat auch dich ja auserseh'n,
Alle Armut, alle Fülle
Wird auch dir vorübergeh'n.

Radi tega hvali Murko Prešerna, češ, da ima njegova kitica en verz in eno rimo več.

Ko sem raziskaval po nemških romantikih o Prešernovih vzorih, se mi je posrečilo najti po obliki Prešernovi podoknici ~~popolnoma~~ enako pesem v Rückertovem „Liebesfrühling“ (Zweiter Strauss Nro. 47). Navajam za zgled prvo kitico:

Jene Stunden,
Die geschwunden
Mir entfernt von dir, mein Glück,
Muss mit Zagen
Ich beklagen
Und sie bringt kein Gott zurück.

Pesem iste oblike pa nahajamo že tudi v „Trutznachtigall“ jezuita Fridr. von Spee. Na pr. str. 220. (izd. l. 1683. Frissenius, Köln, ki mi je bila pri roki):

„Eine christliche Seel redet von dem Creuz und Wunden Christi“:

Manche Stunden
Jesu Wunden
Ich mir setz ob Augen mein,
Thu mich wenden
Zu den Händen,
Zu der Seit und Füßen sein.

Istotako malo dalje, str. 224.:

„Ecloga von Christo dem Gekreuzigten unter der Person des Hirten Daphnis und bei Gleichnuß eines jungen Wildes.“

Verjetno ~~pa~~ seveda ni, da bi bil Prešeren posnel to obliko iz „Trutznachtigall“, pač pa najbrže nemški romantiki. ~~Podobnih~~ oblik imajo romantiki in tudi Spee dovolj, toda edino pri Rückertu sem našel na navedenem mestu ~~popolnoma~~ enako. Najbolj resnici podobno je torej, da jo ima Prešeren iz Rückerta.

Seveda stoji Prešeren umetniško visoko nad njim, deloma že zato, ker ne dela s tako upornim materialom, kakor je nemški jezik.

„Pod oknom“ je res prava glasba, ravno radi blagoglasnosti in polnozvočnosti našega jezika, ki je izmed slovanskih poleg ruskega najbolj prikladen za pesem, za liriko. To pa vsled raznolikosti in deloma tudi gibljivosti naglasa in radi velike

⇒ množine besed, ki so naglašene na zadnjem zlogu. Ta naš mali jezik je kakor nobeden drugi slovanski (razen ruskega) sposoben, v pesmi izraziti razpoloženje čisto glasbeno. Berimo Prešerna, Ketteja, Zupančiča — prava uresničenja novoro-mantičnih Verlaineovih zahtev:

„De la musique avant toute chose,
de la musique encore et toujours!“

Značilna je tudi v tem oziru izjava hrvaškega kritika Domjanića v „Savremeniku“, ki pravi, da je pri čitanju naše lirike v llešičevem „Cvieu“ obžaloval, da ni Slovenec.

Prešeren je pa tudi že kot pesnik sam na sebi genij, ki daleč prekaša vse one, ki so mu služili kot vzori ali izpodbuditelji. Ni ga pesnika, ki bi ne bilo pri njem literarnih vplivov in reminiscenc, a za to gre, kako jih je pesnik v sebi pre-delal, zato gre, ali je v umetniško dovršeni obliki izrazil veliko individualnost. Če nihče drugi je to gotovo storil naš Prešeren, ki bi ga svetovna literarna zgodovina —
⇒ da nismo Slovenci tako majhen in preziran narod — morala imenovati v isti vrsti z največjimi liriki, ki so kdaj živeli; saj je Prešeren gotovo eden prvih svetovnih in največji vseh jugoslovanskih lirikov.

Dr. Vinko Zupan.

Drobtinica k životopisu Koseskega. Koseski je začel, kakor je znano, pe-snikovati že kot dijak na ljubljanskem liceju ter je že leta 1817 v ljubljanskem tedniku „Laibacher Wochenblatt“ priobčeval svoje v Schillerjevem tonu zložene balade in romance; med temi sicer nemškimi spevi je bil tudi prvi slovenski sonet „Potažva“. Ko se je pa pod jesen l. 1818 odpravljal Koseski na Dunaj študirat pravoslovje, mu je tedanji profesor matematike na ljubljanskem liceju, Leopold Gunz, dal priporočilno pismo do tedanjega dunajskega profesorja filozofije, poznejšega zdravnika Ludovika Rembolda (24./IX. 1818): Hochzuverehrender Herr! Darf ich Ihnen einen Schüler anempfehlen? Nicht als ob die andern aus Laibach mit ihm einrückenden dadurch nachgesetzt würden, aber weil er mich darum angegangen ist, weil er gar sehr liebenswürdig und guter Anlage ist, endlich weil er Unterstützung brauchen kann um auszukommen. Nämlich H. Vessel (sprich Vesseu), dem ich diesen Brief übergebe, ein Landsmann Vegas, der ebenfalls aus der Pfarr Moraitsch in Unterkrain; übrigens einer der drey Dichter, mit welchen die dies-jährige Physik geprangt hat; denn wir lassen uns nicht spotten. — Ta Leopold (izprva Samuel) Gunz je bil menda sin znamenitega praškega profesorja matematike Simona Gunza (Wurzbach, Biograph. Lex. VI., 36) iz stare židovske rabinske rodovine in se je dal tu v Ljubljani krstiti 11. septembra 1814 (Zbornik Slov. Mat. VIII., 139) ter pri tem pokrščenju iz Samuela postal Leopold. — Katera sta druga dva pesnika, sošolca Koseskega, ki se je tedanja oktava (Physik) z njima ponašala? Lepi časi še, ko so bili profesorji matematike pospešitelji in priporočitelji mladih pesnikov.

L. P.

P. M. Pohl in med Nemci. V zbranih spisih Blumauerja, ki je vsaj kolikor toliko znan po svoji travestiji Eneide, sem zasledil „Lob- und Ehrengedicht auf die sämmtlichen neuen schreibseligen Wiener Autoren“. Iz njega podajam odlomek, ki omenja v zanimivi zvezi našega Pohlina. Blumauer pravi:

In dieser Stadt wird nun viel gelesen,
Noch mehr geschrieben von all dem Wesen
Der olim geehrten Pfaffheit; anbei